

УДК 597.551.2(282.247.322)

ЗНАХІДКА ЩИПАВКИ ПІВНІЧНОЇ (*SABANEJEWIA BALTICA* WITKOWSKI, 1994) У РІЧЦІ УБОРТЬ

Ю. Куцоконь

Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України
вул. Б.Хмельницького, 15, Київ 01601, Україна
e-mail: carassius1@ukr.net

Уперше знайдено щипавку північну в річці Уборть, притоці Прип'яті (Житомирська область). Знахідки цього виду вкрай нечисленні в Україні, незважаючи на широкий ареал. Описано основні ознаки, в тому числі важливі для видової ідентифікації.

Ключові слова: *Sabanejewia baltica*, Cobitidae, басейн Прип'яті, річка Уборть.

Щипавка північна належить до нечисленних і рідкісних видів риб фауни України, хоча її ареал охоплює басейни Західного Бугу, Дністра, Дніпра і Сіверського Дінця [8]. Цей вид нечасто трапляється в описах рибного населення певних водойм і у звітах провідних рибогосподарських організацій через специфіку його здобування (рідко фіксується волоками і не відловлюється ставними сітковими знаряддями) та зовнішню подібність до інших, поширеніших щипавок роду *Cobitis*.

Раніше в Україні цих риб розглядали у складі виду *Cobitis aurata* Filippi, 1863 або *Sabanejewia aurata* (Filippi, 1863), проте останній вид наразі визнаний як характерний для каспійського і аральського басейнів [4, 5]. В Україні трапляються інші види роду *Sabanejewia*, а саме *S. baltica* Witkowski, 1994 і *S. bulgarica* (Drensky, 1928) [8], можливе також знаходження *S. balcanica* (Karaman, 1922) [5].

Матеріали і методи. Проаналізовано низку літературних джерел, що містять інформацію як про вид, так і про територію досліджень. Також враховане поширення виду згідно зі зборами ННПМ НАН України (м. Київ), включаючи опубліковані збори до 2001 р. [1] і неопубліковані після 2001 р. У цьому разі ми враховуємо, що підвид *Sabanejewia aurata balcanica* Karaman, 1922, вказаний у "Каталог колекцій..." [1], згідно з пізнішою публікацією працівника музею Ю.В. Мовчана [8], перевизначено як вид *Sabanejewia baltica* Witkowski, 1994.

Риби були виявлені в ході іхтіологічних досліджень водойм Поліського природного заповідника і його околиць у серпні 2013 р. Особини відловлені дрібновічковим підсаком у р. Уборть, на міліні з піщаним дном і добре відчутною течією, в межах с. Майдан Копищанський (51,53 N 27,87 E). Це західна межа Поліського природного заповідника. Усього зареєстровано близько 40 особин, для яких визначено стандартну довжину (l). Із них 12 особин зафіксовано для подальшого меристичного аналізу – підраховано кількість променів у плавцях спинному (D), анальному (A),

черевних (V), хвостовому (С), число темних плям на спині, на боках тіла. Підраховано середні значення (M), стандартну помилку (m) і найчастіше значення (mode, для меристичних ознак).

Результати. Морфологічні ознаки досліджених щипавок північних: I – 29,1–63,2 мм (M = 51,2; m = 3,1), D III 6–7 (M = 6,6; m = 0,1; mode 7), A III 5–7 (M = 6,0; m = 0,2; mode 6); V II 6–7 (M = 6,6; m = 0,5; mode 7), C I 11–13 (M = 11,8; m = 0,2; mode 12) I, плям на спині 11–14 (M = 12,2; m = 0,2; mode 12), плям на лівому боці 10–14 (M = 12,3; m = 0,4; mode 12).

Із діагностичних ознак нами виявлені такі: початок спинного плавця на рівні початку черевних, тіло між плямами на боках з темною пігментацією, подвоєна темна пляма при основі хвостового плавця складається з двох плямок півмісячної форми, а також вузька білувата сідлоподібна пляма позаду голови [5, 8]. Ознаки, що стосуються забарвлення, представлені на рис. 1 і 2. Ще одна ознака, а саме “у спинному плавці переважно 6 розгалужених променів, іноді їх 5 або 7” [8], підтверджена частково, оскільки найчастішим значенням цього показника було 7, хоча він коливався між значеннями 6 і 7.

Рис. 1. Особини щипавки північної *Sabanejewia baltica* Witkowski, 1994 з р. Уборть, Житомирська область

Fig. 2. Specimens of *Sabanejewia baltica* Witkowski, 1994 from Ubort, River Zhytomyr region

Рис. 2. Вузька білувата сідлоподібна пляма позаду голови – діагностична ознака щипавки північної *Sabanejewia baltica* Witkowski, 1994

Fig. 2. Narrow whitish saddle behind head is identification feature of Northern Golden Loach *Sabanejewia baltica* Witkowski, 1994

На цьому ж відрізку Уборті живуть мінога українська *Eudontomyzon mariae* (Berg, 1931), також інші види риб, а саме ялець звичайний *Leuciscus leuciscus* (Linnaeus, 1758), в'язь *Leuciscus idus* (Linnaeus, 1758), головень європейський *Squalius cephalus* (Linnaeus, 1758), плітка звичайна *Rutilus rutilus* (Linnaeus, 1758), краснопірка звичайна *Scardinius erythrophthalmus* (Linnaeus, 1758), бистрянка російська *Alburnoides rossicus* Berg, 1924, верховодка звичайна *Alburnus alburnus* (Linnaeus, 1758), вівсянка *Leucaspis delineatus* (Heckel, 1843), плоскирка *Blicca bjoerkna* (Linnaeus, 1758), лящ *Abramis brama* (Linnaeus, 1758), гірчак європейський *Rhodeus amarus* (Bloch, 1782), пічкур звичайний *Gobio gobio* (Linnaeus, 1758), щипавка звичайна *Cobitis taenia* (s.l.) Linnaeus, 1758, слиж європейський *Barbatula barbatula* (Linnaeus, 1758), щука звичайна *Esox lucius* Linnaeus, 1758, минь річковий *Lota lota* (Linnaeus, 1758), окунь звичайний *Perca fluviatilis* Linnaeus, 1758, всього 19 видів, разом із щипавкою північною [6, наші дані за 2013 р.].

Обговорення. Рибне населення Поліського природного заповідника і річки Уборті описане в роботах С.М. Жили [12], М.А. Полтавчука [9], деякі відомості є у “Каталог колекцій...” [1]. Відомостей про перебування щипавки північної в Уборті або її басейні нам знайти не вдалося. У басейні Дніпра вид присутній у Десні [7], Тетереві (Збори ННПМ НАН України, 2002, неопубліковані), є деякі збори 1930-х і 1970-х рр. для ділянок Дніпра, Канівського і Кременчуцького водосховищ, району м. Києва, р. Трубіж, р. Сула [1].

Для інших басейнів відомі знахідки щипавки північної у Сіверському Дінці [7, 11], Дністрі [1, 3]. Загалом, як у фондах, так і в літературі небагато інформації стосовно цього виду, тому наша знахідка є актуальною. Крім того, це перша знахідка щипавки північної для водойм околиць Поліського природного заповідника.

Щипавку північну можна вважати також видом, який потребує охорони згідно з III Додатком Бернської конвенції, ще у складі застарілого синоніма *Sabanejewia aurata* (Filippi, 1863) [2]. Тому виникає ще більше підстав, окрім знахідок видів із чинної “Червоної книги України” [10], для охорони даної ділянки р. Уборть і приєднання її до Поліського природного заповідника.

Подяки. Автор висловлює вдячність М. Щербатюку та Л. Кобзар за допомогу під час збору матеріалу.

1. **Catalogue of collections of the Museum of Zoology, NMNH, NAS of Ukraine. Cyclostomata and Fishes.** Movchan Yu.V., Manilo L.G., Smirnov A.I., Shcherbukha A.Ya. Kiev: NMNH, 2003. 241 p. (in Russian).
2. Godlevska O., Parnikoza I., Rizun V. et al. **Fauna of Ukraine: conservation categories.** Reference book. Eds.: Godlevska O., Fesenko H. K., 2010. 80 p. (in Ukrainian).
3. Khudyi O.I. Changes in the fish fauna of different parts of the Dniester under the influence of anthropogenic factors. **Hydrobiological Journal**, 2002. 38 (6): 33–39. (in Ukrainian).
4. Kottelat M. Conspectus Cobitidum: an inventory of the loaches of the world (Teleostei: Cypriniformes: Cobitoidei). **The Raffles Bulletin of Zoology**, 2012. Suppl. No. 26: 1–199.
5. Kottelat M., Freyhof J. **Handbook of European freshwater fishes.** Delemont, Switzerland, 2007. 646 p.
6. Kutsokon Y.K. Lampreys and Actinopterygii of the Polesie Nature Reserve and its surroundings. **Reserved work in Ukraine**, 2012. 18 (1–2): 77–81. (in Ukrainian).
7. Lisetskaya T.J. **Structure of the spined loaches of genus *Cobitis* and *Sabanejewia* (Cypriniformes: Cobitidae) Middle Dnepr Basin and Severskiy Donetz River.** Avtoref. of

- Thesis for obtaining the degree Candidate of Sciences (Biological). 03.00.08. Kyiv, 2004. 22 p. (in Ukrainian).
8. *Movchan Yu.V. Fishes of Ukraine*. Kyiv: 2011. 444 p. (in Ukrainian).
 9. *Poltavchuk M.A.* Fishes of the small rivers of Right-bank Polesie of Ukraine. Report 2. Species composition of right-bank tributaries of the middle reaches of Pripjat. **Vestnik Zoologii**, 1976; 1: 38–44. (in Russian).
 10. **Red Book of Ukraine. Animals**. Kyiv: Globalconsulting, 2009. 600 p. (in Ukrainian).
 11. *Shandikov G.A., Goncharov G.L.* Rare fishes of the Severskiy Donets River drainage, North-Eastern Ukraine. **Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Biology**, 2008; 8(828): 65–90. (in Russian).
 12. *Zhyla S.M.* **Guide to the Polesie Nature Reserve**. Novograd-Volynskiy, 2008. 384 p. (in Ukrainian).

NORTHERN GOLDEN LOACH (*SABANEJEWIA BALTICA* WITKOWSKI, 1994) IN UBORT RIVER

Y. Kutsokon

*I.I. Schmalhausen Institute of Zoology, NAS of Ukraine
15, B. Khmelnytskyi St., Kyiv 01601, Ukraine
e-mail: carassius1@ukr.net*

Northern Golden Loach was found by first in Ubert River, a tributary of Pripjat River (Zhytomyr region). Findings of this species are numerically small in Ukraine, despite the wide range. The basic features, including important for species identification, are described.

Keywords: *Sabanejewia baltica*, Cobitidae, Pripjat Basin, Ubert River.

НАХОДКА БАЛТИЙСКОЙ ЩИПОВКИ (*SABANEJEWIA BALTICA* WITKOWSKI, 1994) В РЕКЕ УБОРТЬ

Ю. Куцоконь

*Институт зоологии им. И. И. Шмальгаузена НАН Украины
ул. Б. Хмельницкого, 15, Киев 01601, Украина
e-mail: carassius1@ukr.net*

Впервые найдена балтийская щиповка в реке Убортъ, притоке Припяти (Житомирская область). Находки этого вида немногочисленны в Украине, несмотря на широкий ареал. Описаны основные признаки, в том числе диагностические для вида.

Ключевые слова: *Sabanejewia baltica*, Cobitidae, бассейн Припяти, река Убортъ.

Одержано: 22.01.2014